

KARIŠKIŲ ŽODIS

Leidžiamas Krašto Apsaugos Ministerijos Literatūros skyriaus

Kaina. 3 mėnesiams: kariškiams 8 rubliai Atokiai numeriai 30 kap.

Eina vieną kartą į savaitę

Adresas: Krašto Apsaugos Ministerijos Literatūros skyrius (Mikėvičiaus g. - vė Nr. 24.)

Nr. 5

Kaunas, birželio mėnesio 19 diena

1919 m.

Mūsų armijos veikimo apžvalga.

(Birželio 7—15 d. 1919 m.).

Kariuomenės galybė ir neabejotinas josios kovų laimėjimas priklauso nuo dviejų svarbiausių tobulos užpakalinės organizacijos faktorių: 1) susisiekimo bei susižinojimo priemonių įtaisymo ir 2) veiklaus transporto įtvėrimo.

Be šių dviejų reikmenų kariuomenės judrumas bei patvara tuč-tuoju žlunga, o žygiavimas pirmyn neįmanomas.

Nūdien vykdomi nepaprasti dienos žygiai, kurie budina gyvą reikalą kuogreičiausia tvirti kariuomenės išlaikymo ir susižinojimo aparatą. O tos srities tvėrybos darbas dabartinėse sąlygose yra perdėm sunkus įgyvendinti. Mat trūksta kadro, judraus sąstato ir t.t., be to, darbo nuoseklumą nuolat trukdo netikėtos labai opios kliūtys.

Bet, neatsižvelgiant į sunkiausias aplinkybes, mūsų kariuomenės inžinierinės dalys vis gi ištesėjo įvykdinti svarbiausiąją savo užduoties dalį.

Nuo pat operacijos pradžios geležinkelio ir pionierių kuopos sutartinai su kariuomenės žygiais savarankiai ir pasekmingai varo geležinkelio eksploataciją. Konkretingos jų darbo išdavos bei nuopelnai apsiereiškė tame, kad rusų paimtuoju sąstatu, atnaujintas geležinkelio veikimas Panevėžio - Panemunėlio linėje. Radviliškio - Panevėžio rusų išskėsta linė pertalsyta ir nūdien ją vaikščioja vokiečių traukiniai.

Mūsų pionierių pastangomis baigiamas statyti tiltas Panemunėlio - Rokiškio krypti. Tą tiltą buvo išsprogdinę besitraukiantys raudonarmiečiai. Taipogi šiomis dienomis bus atnaujintas siaurojo Panevėžio - Utenos geležinkelio veikimas.

Inžinierinių dalių dėka mūsų frontas visuomet susižinojo su centrine valdžia ir gi likusiais rezervais.

Kaip buvo įsteigtas susisiekimo aparatas, mūsų kariuomenė, įvykusi kovon, veikiai veržėsi pirmyn užbaigt vyti iš savo žemės nelabą priešininką. Galutinis operacijos tikslas baigiamas vykinti. Šiaurės sritis atvaduotos nuo grobuonių viešpatavimo ir mūsų armijos kairysis sparnas, perėjęs Lietuvos sieną, nužygiavo Daugpilio kryptimi Latvijos gilumon.

Šis faktas turi didelės reikšmės strategijos žvilgsnui, nes mes įgijom galimybes derinti savo veikimą su latviais ir igaukais ir spausti dešinyj priešininko

sparną. Tokios rūšies demonstracija ypač vargina priešininką, ir verčia jį nuolat budėti.

Taigi įžengimas į svetimą žemę ypač grynai strategijos bei taktikos išskaičiavimo pobūdis. Tuomi suteikiama paspartis dešiniajam kariuomenės sparnui, kuris pasiekė ežerų ir smėlynų sritis, kurioje daug kliūčių suteikia prigimties paviršiaus sudėtis. Tuo būdu Ežerėnų krypties dalimis prisieina nugalėti ne tik daug gausingesnį priešininką, bet ir pačios prigimties išstatytas klastas.

Dėliai tų priežasčių dešiniojo sparno žygiavimas palyginamai lėtesnis, tuo labiau, kad kiekviename žingsnyje priešininkas randa geras gynimosi pozicijas.

Todel tai kairysis sparnas nepaprastu smarkumu puolė pirmyn Abelių-Daugpilio kryptimi.

Patvarūs mūsų rinktinių žygiai davė galios birželio 8 d. išvyti rusus iš Onušio - Suveiniškių - Dubių punktu. Tosios rinktinės birželio 9—10 d., nusišlinkę dienos žygi pirmyn, visose srityse darė mitresnę žvalgybą.

Sadūnų kaime ir Jalovkoje įvyko smarkių žvalgybų susirėmimų. Sugavom apie 19 belaisvių. Rusai pasišalino palikę nukautų ir sužeistų.

Birželio 10 d. mūsų dalys galutinai įsistiprino linėje Varkavas - Subatai - Aleksandravėlė, o pryšakinės dalys, kovodamos sekė besitraukiančio priešininko pėdomis. Raudonarmiečiai smarkiai šaudė iš patrankų ir, matoma, manė laikytis.

Ilgainiui mūsų žvalgai patyrė, kad rusai savo pajėgas traukia į senųjų rusų apkasų linę ir jų eilėse esama latvių ir kiniečių pulkų.

Tą pačią dieną, padedant žymiam pestininkų šarvui, darė demonstraciją šarvuotasis raudonarmiečių traukinys. Bet energingu mūsų atsarginės rinktinės priešpuolimu buvo priverstas pasitraukti Daugpilio linki. Tose kovose priešininkas neteko 10 nukautų, 40 sužeistų ir 25 belaisvių.

Tuo tarpu mūsų raiteliai pasiekė Jakobštado miesto, jėjo į nuolatinį ryšį su igaukais ir latviais, ir veikia sutartinai prieš bendrą priešininką.

Birželio 12 dieną brėkstant, raudonarmiečiai gausiomis pajėgomis darė veiklesnę demonstraciją abipusiai geležinkelio. Mūsų žvalgai priversti buvo pasitraukti į užpakalinę užtvarų linę.

Dretno srity drąsuolių žvalgybų partijos įsiveržė į dešinįj priešininko flangą, užpuolė rusus ir užėmė rusų apkasus Mukonių kaimo srityje. Rusų jėgų spaudžiami, drąsuoliai sugrižo į senąsias savo pozicijas, bet pavyzdingai atliko duotą jiems užduotį.

Patikrintomis žiniomis rusai gerai apsikasė, užtvėrė vielų pinklėmis ir stipriai laikosi linėje: Dvėton — Kalvan — Koliškiai — Išuoliai — Kalniai — Kukliai — Suvekas.

atstovo ir atstovų visų didesnių organizacijų ir jau susitvėrusių lietuvių kariuomenės dalių. Tapo ji užvardinta — Vyriausia Komisija lietuvių kariuomenės dalių steigimo. Ji atidengė savo biurą Smolenske viešbutyje „London“ ir pradėjo darbą. Tapo išdirbtas pirmos lietuvių kariuomenės divizės projektas ir etatai, nužiūrėti pulkininkai ir šiaip karininkai, kurie galėjo užimti divizės viršininko ir pulkų vadų vietas.

Buvo užklausti pulkininkai ir šiaip galinti užimti aukštesnes vietas karininkai, iš kurių buvo nužiūrėti pulkininkai: Stanaitis, Kriaučiūnas, Radžiukynas, Kubilius, Nastopka, Kubiliūnas (jaunas papulkininkas), Skomskis (raitelių pulkininkas), Janavičius (papulkininkas artileristas). Oinas papulkininkas aficeris generalinio štabo, nužiūrėtas į divizės štabo viršininkus ir daug kitų.

Reikia pasakyti, kad Rusuos niekados nestingo karininkų lietuvių aukštesniuose laipsniuose.

Rusų armijoje būta ir daug Lietuvos totorių, kurie buvo armijos vadais (kaip generolas Juozapavičius), kurie reikšdavo noro tarnauti lietuviams ir, deja, kalbos šiek tiek mokėdavo.

Kaukazo karžygis Judeničius (rodos Juodenis), dabar žinomas Suomijoje, taip pat skaitėsi lietuviu ir savais gabumais galėjo Lietuvai patarnauti. Tik, jau mūsų kaltė, kad tų žmonių nepakvietėm iš pat pradžių, esant Voldemarui krašto apsaugos ministru, kuomet buvo galima liuosai susižinoti su Rusija.

Divizės steigimo klausimu vyko pas „glavkoverchą“ speciali delegacija iš trijų karininkų: Giedgaudo, Pečiulionies ir Natkevičiaus, o vyriausio karo vado buveinėje buvo paliktas nuolatinis lietuvių komisarų kapitonas Giedgaudas. Pradžią buvo padaryta gan gera. Tai buvo prieš patį II-ąjį susivažiavimą kariškių, kuris, deja, ir sudavė galutiną smūgį organizavime lietuvių kariuomenės dalių, skilęs į 3 (tris) dalis ir išardęs lietuvių kariškių Rusijoje organizaciją.

(B. T.).

Žinios.

Lietuvoje.

Lenkai, įsiveržę Lietuvon, parodo žiaurumą, kuris primena dvarininkų žiaurumą, kuriuo jie mūsų žmones, baudžiavos metais valdė. Tur būt ne be reikalo tikrieji lenkai Lietuvon veržiasi mūsų dvarininkų vėdami. Mat jaučia savo dvasios bendrumą, tai vieni kitus ir kviečiasi, tai vieni kitų ir seka. Kaip toj patarlėj: toks tokį pažino ir ant alaus pavadino.

Žinios, ateinančios iš lenkų užgriebtųjų Lietuvos žemių, viena kitos baisesnės. Kratos, žiaurumai, plėšimai, rekvizicijos, mušimai, žmonių niekinimas — be galo ir pabaigos. Žmonės prisimena rusų viešpatavimą, prisimena vokiečius, bolševikus ir, sulygindami su lenkais, vadina juos aniuolais. Lenkas savo žiaurumu, plėšimais, puikybe — visus juos pralenkė.

Vilniuje tiek daug suimama lenkams netinkamų žmonių, kad gegužės 17 d. vien viename Vilniaus Lukiškio kalėjime sėdėjo 1338 suimtieji, o dabar gal jau ir daugiau. O kituose kalėjimuose kiek dar jų kankinasi iš viso suimtųjų vien Vilniuje 5% visų gyventojų.

Suiminėja išimtinai lietuvius, žydus, gudus. Lenkų ir tų, kurie lenkams parsiduoda, neliečia.

Suiminėja kokiai nors lenkų dvarininkų ir kunigų apkvašintai bobai apskundžius. Užtenka gi tik garsiai lietuviškai gatvėje prakalbėti, kad suimtu ir įturtu, kad esi lenkų priešas, kad turi ginklų, kad susižinai su lietuvių valdžia ir t. t. Tuojau eina namo kratos daryti, bekratydami gi biauriausiai apvogia: palma visą, ką tik brangesnio, geresnio randa — moterų ar vyrų drabužius, skalbinius, pinigus, odą, laikrodžius.

Suimant gatvėje tuojau iškrato ir... čia pat iškrasto kišenes. Ginklų neranda, bet už tai randa šiaip ką kitą. Beveik kiekvieną daiktą atimdami, pasako, kad ima todėl, kad jis esąs iš vokiečių pirktas, todėl reikia jis atimti. Pinigus gi atiminėja, sakydami, kad tai bolševikų.

Suimtiesiems lenkai po 3 — 4 dienas neduoda nei valgyti nei gerti. Ir apskritai tiems, kurie Vilniuje neturi giminių, kalėjimuose labai sunku: be paliovos reikia badauti.

Lenkai stengiasi išnaikinti Vilniuje visą tai, kas tik ne lenkiška. Todėl jie persekioja visus lietuvių visuomenės veikėjus. Daugelį lietuvių privertė visai iš Vilniau Kaunan išbėgti. Ne kiekvienas gali pakelti lenkų persekiojimą bei žiaurumus. Be to lenkai uždarė arba net tiesiog išdraskė įvairias lietuvių kultūros įstaigas. Antai birželio 5 d. išdraskė ir išvogė lietuvių vaikų prieglaudą, paėmė iš ten arklių, vežimų, šiaip įvairių daiktų. Bepelėsdami tyčiojosi iš vaikų, kam jie kalba lietuviškai, o sargą Umbrasą sumušė ir suėmė.

Kai kur, kaip padėkime Marcinkonyse Trakų apskr., Malėtuose, Giedraičiuose ir kitur lenkai baisiausiai kankina žmones, bet tik lietuviškai kalbančius. Buvo atsitikimų, kad užklupę iš pasalų mūsų kareivius juos nuginkluoja arba ir šiaip nuskriaudžia.

Marcinkonyse pas vieną ūkininką lenkai įsteigė paleistuvybės namus. Paleistuviauja tiesiog prie visos šeimos, jokie žmonių pasipiktinimo nežiūrėdami.

Žemė kariškiams. Valdžia dabar svarsto įstatymo sumanymą, kad, kurie kariauja dėl tėvynės, būtų žeme aprūpinti.

Tarp kitko, valdžia jau užtvirtino įstatymą, kuriuo draudžiama pirkti ir pardavinėti žemę daugiau 100 dešimtinių (200 margų). Tuo būdu daromas galas spekuliacijai žeme.

Nuo Vabalnikų. Kaip daugumą Lietuvos žemių, taip ir mūsų kampelį užėmė rusai. Tuo laiku mes buvome silpni, menkai susiorganizavę ir neturėjome užtektinai jėgų atsispirti.

Kovo mėn. įvairių priešasčių verčiami rusai pradėjo trauktis atgal. Vietoje pasiliko tik rusų suorganizuota milicija. Su vietos gyventojais ji elgėsi savotiškai ir dažnai gana žiauriai.

Atėjūnų rusų atsikračius, žmonės nenorėjo antrą kartą pajusti jų letenos ir gyventi jų siūlomose aplinkybėse. Dar rusams valdant, kilo nepasitenkinimo, tik sunku buvo pasirodyti viešai, nes galima būtų sulaukti dar didesnių prispaudimų, bandų. Rusams atsitraukus, žmonės laisviau atsiduso ir tarėsi kas daryti. Kovo mėn. pabaigoje susirinko didesnis žmonių skaičius ir plačiau aptarė visą padėtį. Tuo laiku į susirinkimo salę atvyko jaunas vyrukas, kursai karštoje prakalboje kvietė vyrus stoti į kariuomenę ginti Lietuvos, ginti jos nepriklausomybę. Miestiečiai pritarė ir čia pat keletas vyrų stoji į Lietuvos kovotojų eiles.

susipras lietuviais esą, sustiprės, o svetimtautis išmoks ir papras mus gerbti ir su mumis skaitytis. Tuomet gi ir ta našta, kuri ne visų Lietuvos piliečių nešama, ant visų lygiai gulės.

Taigi brangindami savo kalbą, nenusleiskime dėl jos be reikalo prieš svetimtaučius, pasijuskime tvirtais lietuviais esą. Tegul gi jė mūsų kalbos mokinaši, o ne mes jų. Juo greičiau tai padarysime, tuo greičiau ta mūsų nešama našta lengvesnė bus.

Kar. Rus.

Kariškių auklėjimo klausimu.

Jeigu kalbėti mūsų kareivijos auklėjimo klausimu, tai visų pirma, reikia atslizvelgti į tai, kuo skiriasi mūsų kareivija nuo kitų šalių kareivijos, kokius dvasios turtus mes joje ryškiau pastebėsime ir t.t.

Mūsų kareivij išaugino tamsūs miškai, lygūs laukai; kiekvieną pavasarį jam paukščiai čiulbėdavo, saulutė šypsodavo... Jisai išaugo gamtoje—yra—jos vaikas. Kitų gi šalių žymi kareivijos dalis susideda iš miesto gyventojų, kuris užaugo prakeiktų mašinų balsą girdėdamas!.. Tad reikia atsiminti.

Svetimos šalies kareivis jeidamas į kariškių tarpą, kuone visai atsiskirdavo nuo viso pasaulio ir likdavo kaip ir automatu, pildančiu be jokio supratimo tai, kas jam buvo prisakyta. Mūsų kareivija, žinodama drausmės reikšmę, noriai pildo įsakymus, nes tvirtai žino, kokią jiems pareigą uždėjo likimas: gražus ir amžiais krutinėje išauklėtas Nepriklausomos Lietuvos obalsis, kurį jis gerai supranta, yra jo brangiausias siekis.

Vienu žodžiu: mūsų kareivija kitaip mąsto, kitaip jaučia ir yra krauju ir kaulu surišta su visuomene — liaudimi.

J. Mikuckio

Praeina amžiai, žmonės mainos...
 Retai liks pėdsakas ant tako,
 Kur žengta jų kokios ir dainos
 Geriau į širdį jiems prašneko...
 Kas vakar buvo aukšta, šventa,
 Kuo puikinos pasaulis, žmonės,
 — Nūnai uždėjo karsto lentą
 Ir laidoja štai be malonės...
 Kurį tik akmenimis mėtei,
 Kurs degino kitus ant lauko —
 Prieš jį klūpoja nūn lėti
 Ir kaktomis į žemę daužo...

J. Buivydis.

Kovos Krikštas.

(Žiūrėk «K. Ž.» Nr. 3).

Ir iš tiesų jau buvo laikas. Atbalsis miške aiškiai rodė kaž ką panašų į arklių prunkstimą. Kai kuriam laikui praslinkus galėjai suprasti raitų trepsėjimą. Aišku buvo, jog raudonieji, pastebėję, kad jų priešas neskaitlingas, išdrįso eiti pirmyn ir jau eina atsargiau. Bet trepsėjimas pasigirdo ir kitame miško šone. Paragius pasiklausė ir pamane, kad tai yra tas pats trepsėjimas, tik jo atbalsį nuneša kitur. Medžių viršūnės nusidažė raudonai. Matyt jau saulė leidė savo pirmus spindulius. Visi daiktai gavo aiškia išvaizdą ir jau į mišką galima buvo žiūrėti tolym.

Tad prieliant prie auklėjimo, fizinių ir dvasios jėgų tobulinimo, reikia mums atkreipti ypatingos dėmesį į mūsų ir svetimtaučių kareivijos skirtumą.

Fizinį auklėjimą aš paliksiu nuošalyje; tai specialistų dalykas. Man rūpi dvasinis, sielos gyvenimas. Lietuvio - kareivio širdžiai artymiausia yra daina, daina kurioje jo protėviai vargus vargdavo, pasiguosdavo...

Tad, pirmiausia, reikia atkreipti dėmesį į tai, kaip išmokinti kareivius dainų dainuoti. Dainos turi būti liaudies, arba labai liaudies dainos dvasiai artimos. Manau, kad neužilgo bus tuo bent dalinai pasirūpinta įgyti vieną - kitą liaudies dainų rinkinį, tinkamų pėsčinkams arba raiteliams. Kiekviena kuopa turėtų mokytis atskirai dainuoti. Yra dainų, kurios nealšina einančių: vienas užgieda, o antra daliai, dainuoja visi.

Dabartiniai motyvai, dalinai paimti iš rusų kareivių dainų, dalinai iškreipti mūsų liaudies, turėtų būti šalinami.

Antras svarbus dvasios auklėjimo dalykas, tai rengimas spektaklių, įtraukiant į tą darbą, labiau tinkamų kareivių. Spektakliai tuo naudingi, kad įvairina kareivių gyvenimą, pratina juos prie visuomenės gyvenimo ir tuo įneša šviesos į kareivio sielą. Tuomet bent dalinai atsiekia tikslo. Veikalai spektakliams reikėtų imti lengvo turinio ir tinkamiausia — komedijos, farsai. Dramų reikėtų vengti, nes apskritai dar mūsų publika laike tragingų vietų rodo lošėjams dantis.

Trečias svarbus dvasios auklėjimo akstinas tai turėjimas pulke ar batalione kiek galint geresnio orkestro ir mišro choro, kuris giedotų laike kareiviams skiriamų pamaldų bažnyčioje, ir rengiamuose kariškių spektakliuose, koncertuose. Aš pats mačiau kareivių akyse ašarų vidutiniai sudainavus chorą vieną ar kitą tinkamą dainą. Daina daro į kareivius nepaprastos įtakos ir apšviečia, išpuošia jo sielą lyg kokiais žiedeliais...

Į šį dalyką maža dėmes kreipiama. Kartais stato kliūtis tie, kuriems, rodos, ypač priderėtų tuo rūpintis

šėjimas, tik jo atbalsį nuneša kitur. Medžių viršūnės nusidažė raudonai. Matyt jau saulė leidė savo pirmus spindulius. Visi daiktai gavo aiškia išvaizdą ir jau į mišką galima buvo žiūrėti tolym.

Bet kas tai?.. Jaunuoliai net kruptelėjo! Pirmi raudonųjų raiteliai pasirodė pro retai iškirštą pakelini mišką, netoliau kelių šimtų žingsnių. Visi galvotrukčiais suskubo. Paragius greitai suklabino kulkosvydį ir miške pasigirdo nepaprastas trenksmas. Kiti Paragiaus draugai skubiai pliaukštelėjo iš šautuvų. Per mišką praėjo ištisas šautuvų trenksmo gaudesys, tęsdamos ilgai, ir besiliedamos kaip upės vilnys tai balsiau, tai tyliau. Išrodė lyg miške iššovė ištisa armija.

Raiteliai suskubo. Pro medžius matėsi, kaip nušoko nuo arklių ir, slėpdamies už medžių, ėmė šaudyti. Prasidėjo rugiapūtė.

Paragius žaidė kulkosvydžiu paleisdamas kartais po keliolika šūvių, o kiti leidė šovinius be skaičiaus. Bet ir raudonieji, nors bijojo arčiau lįsti, bet, nujausdami, kad jų jėgų daugiau, neperstojo pliaukštėti. Juozas kai kuriam laikui perstojo šaudyti ir kovos triukšme stengėsi prisiklausyti. Nuo įvairaus trenksmo ten ir čia miškas be perstojaus užė. Balsas lingavo, kaip jūrių vanduo. Švino bitelės švaistėsi, tai traukdamos uždūšinę, tai švilpdamos, tai kitokią kažkokią gaidą, į kurią žmogus negali tinkamai įsiklausyti. Lėkdamos jos užgaudavo medžių šakas ir retkarčiais tai viena, tai kita nukirsta šakelė krisdavo žemėn. Kartais vėl kulipkos švirksėjimas medų pranykdavo, nutrūkdavo, tartum medis tą švirksėjimą pasi-

Romos mieste ir jos apylinkės gyventojai užkariavo veik visą, tuomet žinomą, pasaulį. Tai jiems pavyko tik todėl, kad jie amžinai be paliovos kariavo su savo kaimynais, išspradžių gindami nuo jų, o paskui juos puldami, ir nieko nesigailėjo savo tėvynei paaukoti, nei turto, nei sveikatos, nei gyvybės. Bet užkariavę pasaulį, besinaudodami užkariautųjų tautų turtais, jie pralobo, išlepo ir vis mažiau ir mažiau besirūpino tėvyinės reikalais. Ir kas gi jiems iš to išėjo? Išspradžių jie tapo savo valdovų despotų vergais, o pagaliau jų didžiulė valstybė buvo užkariauta ir išdalyta germanų ir kitų barbarų tautelių, kurios pasinaudojo jos piliečių tėvyinės meilės stoka.

Mažutė šveicarų tautelė, tėvyinės meilės vedama, mokojo apginti savo laisvę nuo Vokietijos viešpačio. Nekalbant daug apie svetimą tautą, pasižiūrėsime į mūsų pačių praeities istoriją.

Štai mažutė lietuvių tautelė, iš visų pusių priešininkų engiama, laikosi nepriklausoma keletą amžių, norint iš vakarų ir šiaurės puola ją visos Europos kariuomenės žiedas — kryžiuočiai ir kardininkai, o iš rytų ir pietų — gudai. Ir ne tik patys lietuviai atsiginę nuo priešininkų, bet dar užkariauja didžiausius gūdų žemių plotus ir sudaro didelę valstybę, kuri apgina visą vakarų Europos kultūrą nuo totorių, kurie jau buvo pavergę visą rytų Europą.

Visai ką kitą matome, susidėjus Lietuvai su Lenkija. Rodos jiedvi susidėjusi į vieną valstybę turėjo tapti dar stipresnės. Bet išėjo visai kas kita. Lietuvių kareiviai-bajorai, užsikrėtę lenkų šlėktos raugu, nustojo mylėti tėvynę, nutauto ir tesirūpino vien savo lobio padidiniu ir kitų tautų pavergimu. Tuomi pasinaudojo godūs kaimynai ir lengvai ją pasidalino.

Žvilkerėkime dar į paskutinį amžių ir įsitikinsime, jog ir prie dabarties karo technikos, tas santykis nepasikeitė. Ir ką gi matome. Palyginus mažutę, bet karštai savo tėvynę mylintį japonų tautelę, nugalėjo rusų milžiną. Mažutės Balkanų valstybėlės, susidėję drauge, paliuosavo savo brolius iš turkų jungo, kurių valstybė kelius kartus didesnė buvo už jas visas drau-

ge paimtas. Pagallos vokiečiai galėjo taip ilgai veikti su visu pasauliu kariauti tik savo tėvyinės meile vaduodamies.

Ir dabar nedidelis lietuvių savanorių skaičius, savo narsumo ir tėvyinės meilės vedamas, baigia ginti iš Lietuvos daug didesnes rusų žėgas, kurios kariuoja ne savo noru. Nes pas rusus nėra jokios tėvyinės meilės, o tik grobuonių valdžios prievarta. Ir pasiremdami istorija, galime tikėtis, kad greit išauš ta galybė, kada mes išliuosuosime visą Lietuvą ir galėsime džiauktis jos laisve.

K. Kp.

Vlodo Parausvinio

Lietuviai kariškiai Rusuos.

(Žiūr. «K. Žod.» Nr. 4).

IV.

Lietuviai kariškiai ir bolševikai. Neitraliteto klausimas pas lietuvius kariškius. Rusijos politinių partijų kovoj. Žuma ir dauguma. Bolševikai ir organiz. mas lietuvių kariuomenės. Vyriausia komisija lietuvių dalių steigimo Smolenske.

Rusų bolševizmas jeigu ir platinosi lietuvių kariškių tarpe, tai labai nežymiai. Atskiras batalionas, susidarys dar prieš bolševikams paimsiant visą valdžią į savo rankas ir paskiau likosi bolševizmo nepalietas. Dargi an žme suvažiavime, kuriame „bolševikų“, palyginamai, privažiavo nemaža, tuo tarpu iš 6 atskiro bataliono atstovų nebūta nei vieno bolševiko.

Susidariusios lietuvių kariuomenės dalys, rusų partijų kovoj norėdavo prisilaikyti neutralumo. Tai be galo sunku būdavo įvykdyti, nes „glavkovercho“¹⁾ Krilenkos buvo išduotas net tam tikras įsakymas, kad tautiniai pulkai negali būti neutralūs politinių partijų

¹⁾ Vyriausio Karo Vado.

granatos būta. Skubiai sugriebė tą didžiausią turta ir kiek lengviau atsidūso. Bet greit ir vėl nuhiūdo. Tos granatos juk jam pakaks tik vienam sykiui, o ką paskum reiks daryti? Bet reikėjo jam kas nors daryti, nes krūva raudonųjų jau buvo visai arti. Pastebėję vieną ir nebebijodami jo, žinodami, jog vienas lauke ne kareivis, be jokios baimės prie jo ėjo. Juozo krūtinėje milktelėjo griežčiausias pasiryžimas. Jis greit atsuko granatos atsargą ir pasistiepes metė į krūvą besiantinančių žmonių, o pats iššokęs iš duobės, sukryžiavo kojas, susiėmė už pirštų ir pradėjo keliu nuo kalno riedėti žemyn. Už kelių sekundų pasigirdo baisus trenksmas. Tarpe bolševikų pakilo riksmas ir triukšmas. O Juozas, vos neapalpes, nuriedėjo kaip kulys pakalnėn, pašoko ant gyvų kojų ir pasilenkęs bėgo pagal krumus, kiek kulnai leido. Bebėgant jam kažkas įgėlė rankon ir jis pajuto, kad rankovėje šlapia. Bet jis į tai neatkreipė atydos. Reikėjo nuo švininių bitelių bėgti ir galvoti nebuvo kada. Jis pakliuvo ant žinomo takelio ir kiek krūtinė leido, nubėgo į artimiausią kaimą, išoko pirman kieman, pargriuvo ant sienkščio ir... neteko sąmonės...

Tų namų šeimininkė ruošėsi apie viedrus, kaip įgriuvo Juozas. Išsykto ji išsigando, bet kai priėjo arčiau, kaip gi nustebo: pažino brolio sūnų. Greitai apšlakstė apalpusiam veidą ir pašaukė vyrą, kuris rengėsi važiuoti malūnan. Vos tik Juozas atsigavo, tuoj šoko ant kojų, apsižvalgė ir sušuko:

— Vežkit mane greičiau iš čia, aš pabėgau nuo bolševikų, jie vejas!...—ir vėl kuo neapalpo.

Šeimininkai tuoj suprato, kame dalykas. Greit perrišė ranką ir suvynioję į kailinius, kaip arklys gyvas, išnešė iš po pat bolševikų nosies. Jį nuvežė į miestą, kame jau buvo mūsų kareivijos. Jų pagalba Juozas pateko į Kauną, kame buvo ligoninėje, iki pasveiko. Ranka buvo tik per minkštumą peršauta, todėl daug nereikėjo kentėti, kol pasveiko.

* * *

Paragių, ir draugus arklys nešė per laukus, miškus, griovius, kol galų gale prinešė prie vieno miestelio. Ten mūsų didvyriai susidėję su vietos savanoriais, pastojo į N... srities apsaugos būrį, kame lupo bolševikams kailį, koja prisimindami. Visi stebėjosi jų narsumu. Draugai sykiu atvažiavusieji irgi neatsiliko. Jie apie Juozą ilgą laiką nieko nežinojo, iki Piplys nuvažiavo Kaunan, gavęs nedidelę žaizdą kojon. Ten jis iš netyčių užėjo Juozą ligoninėje. Ir tokiu būdu visi sužinojo, kame kas yra. Paragius vieną kartą gavo laišką iš Juozo, kuris jam rašė:

Mielas Jonai!

Labai apsidžiaugiau, sužinojęs iš Piplio, kame esi. Aš jau beveik pagijau ir greit išėsiu iš ligoninės. Na, ką, ar atsimeni tas kulipkas, nuo kurių jus arklys nunešė. Man vis tik pasisekė pasprukti. Mat tu pametei granatą, kuri ir išgelbėjo mane nuo bolševikų, nors ir teko man viena švininė bitelė. Ar netiesa, jog tos pirmos kulipkos, tai buvo tikras pa-

Buvo pavyzdžiui tokių atsitikimų, kuomet dailės kapelionas reikalavo savo „cenzūrai“ dainų, kurias dainuoja kareiviai, o kitas — uždraudė giedoti bažnyčioje mišram chorui, motyvuodamas tuo, kad tai padaryta be jo žinios. Su laiku tatai turės išnykti ir mes neturime kreipti į tai ypatingos dėmes. Mūsų siekis yra daug kilnesnis: liaudies dainų populiarizavimas kareivijos tarpe turi būti toji žvaigždė spinkšanti per erškėčius! Mūsų kareivijai išauklėjo motulė dainas dainuodama, tad ir dabar teauklėja ji ta pati daina ir težadina jame tai, kas sieloje brangiausia!

Nemažiau maldaknygių reikalingos ir šilpų suprantamo turinio patriotinės knygelės. Pulke ar batalione turėtų būti knygynėlis iš kurio kareiviai ir karininkai galėtų gauti knygų pasiskaityti.

Suaugusiems labai reikalingi vakariniai kursai, kuriuose jie galėtų pramokti skaityti, rašyti, nes dar ne visi to moka. Vakarinuose kursuose galėtų išgirsti Lietuvos istorijoje pažymėtinius garsius mūsų protėvių darbus, jų kovas su priešais ir t. t. Tas daug daug prisidėtų prie dabartinio mūsų kareivijos narsumo.

Kitų šalių kareivija tvėrė šimtmečiais, o dar ir šiandien yra jose netobulumų, o mes, dienomis, valandomis tai darome. Bet, man rodos, ką padarysime, tas niekuomet nebus per greit ir per daug.

Tegyvuojia liaudies daina kariškių tarpe, o dvasios prakilnybė jų žingsnius telydi!

A. Vaičiūnas.

Redakcijos pastaba. „K. Ž.“ pakeltu klausimu apie kariuomenės auklėjimą spausdiname chorvedžio A. Vaičiūno straipsnį. Bet manome reikalingu nurodyti, kad A. Vaičiūnas, kaip chorvedis, labiausia ir atkreipė į tai dėmes, kad kariuomenės dvasios pajėga gali būti išauklėta dainomis, orkestrais, choriais, spektakliais. Nuo savęs pridursime, kad dvasinių pajėgų išbujojimui reikalinga, kad kariuomenė žinotų ko ji susirinkusi, būtų persiėmusi užduoties tikslu, žinotų ko siekia, būtų pamylusi mūsų Tėvynės nepriklausomą.

gaudavo. Kitos vėl prašvilpdavo visai, visai arti ausų, o viena, rodėsi, net nudegino Juozui skruostą. Bet Juozas visai neatkreipė į tai atydos. Užsislėpęs už vieno storo medžio, įbedęs akis į judančius šešėlius bolševikų pusėje, leidė be skaičiaus ugnines biteles į juos. Ir iš ko Juozas net pats stebėjosi, kad nemaž nebūvo bausi.

Šovinių buvo pakankamai. Kulkosvydis klausė Paragius rankos, kartkartais užgiedodamas malonią dainelę. Šautuvai plauškėjo. Rodėsi, jog šiame miške, norint, galima ir visą raudonųjų armiją iškloti. Bet viena smulkmena buvo pamiršta. Ir ji nedavė pasinaudoti taip puikiai pastatyto dalyko vaisiais.

Dalykas tame, kad nebūvo atkreipta atydos į trepsėjimą, girdimą kitame miško šone. O kas paskui atsitiko? Nuo šalutinio keliuko staiga pradėjo šaudyti, o kai atyda buvo atkreipta, tai jau matėsi raudonieji už kokių keletą šimtą žingsnių. Aiškiai buvo girdėti jų komandos:

— „Tovarišči, v atakul vperiod, Ura“!

Pasilikti vietoje būtų neišmintinga buvę. Reikėjo kuogreičiausia trauktis.

Paragius dar šaudė, bet jau traukdamas kulkosvydį vežimo linkui. Juozas su Povilu jam padėjo. Įtraukę kulkosvydį duobėn tuojau jį ir į roges irioglino. Tuotarpu gi kiti kuosmarkiausiai šaudė, kad apgyrus ir save, ir kulkosvydį nuo raudonųjų puolimo.

Juozas skubiai atrišo arklį nuo medžio. Arklys šokinėjo, stojos piesta ir pasijutęs liuosas esąs, kiek kojų turėjo, šoko iš vietos, vienu matu išvilko roges

mybę ir tik ja vaduotusi visuose savo siekimuose. A. Vaičiūno nurodyti būdai tik dalinai ir tik iš dailės pusės prie to siekia, bet kas pamylės dainą, tai pamylės ir tos dainos tėvynę, prisiriš prie jos. Be to dar kartą primename, kad kreiptume ypatingesnės dėmes į kareivių dainuojamas dainas.

Kareivis ir Tėvynė.

Kareivis yra ginkluotas žmogus, kurio svarbiausioji pareiga yra ginti tėvynę nuo priešininkų. Jau senų senovėje, kai žmonės vos tik pradėjo telktis į tautas ir meksti valstybės ryšius, turėjo atsirasti ir kareivių. Kiekviena tauta norėjo kuo toliausia išplėsti savo sienas; o tai buvo galima atsiekti tik ginklu rankoje. Antrą vertus, puolant vienai tautai kitos plotą, toji buvo verčiama gintis; tam taip pat buvo reikalinga kareivių. Taigi tarp kareivio ir tėvynės jau iš pat pradžių atsirado artimas ryšis.

Jau senovėje pastebėta, kad kovoje nugalėdžiausiai ne kareivių skaičius ir net ne jų ginklai, bet tėvynės meilė ir pasišventimas jos garbei. Jei kareivis myli tėvynę, tai jis lengviau pakelia visus vargus ir sunkenybes, kurių pilnas jo gyvenimas. Pavyzdžiui, mažutė graikų tautelė, išsiskirsčiusi atskirais miestais-valstybėlemis, tėvynės meilės vedama, įstengė ne tik atsiginti persų milžino, kuris turėjo apžiojęs visą prūsų Aziją ir buvo atvedęs į Graikiją nesuskaitomą savo kariuomenę, bet dangi išplėšė jam keletą miestų Azijos pakranteje. O tai atsitiko tik todėl, kad graikai labai mylėjo savo tėvynę, o persų kareiviai ejo tik varu savo karaliaus varomi. Dar vėliau, narsių makedonų ir graikų būrelis, Aleksandro Makedoniečio vedamas, sugriovė visą tą milžinišką persų valstybę.

Kas gi atsitiko graikams ir makedonams, kai jie, besiriedami taip savęs, nustojo tėvynės mylėti? Jie buvo užkariauti narsiųjų romėnų.

iš duobės ir pasileido bėgti, vis ugninių bitelių persekiojamas.

Bet čia su Juozu didelė nelaimė atsitiko. Jis tegevęs užsėsti ant krašto rogių, arklį smarkiai truktelėjus, inercijos teise, kavirščioms išlėkė iš rogių, visi gi kiti sukimbo ant nosies. Vadžios pasileido ir arklys, pajutęs, jog pora bitelių prazvimbė pro ausis, didžiausiais šuoliais nunešė roges tankumynan ir iškritusiam Juozui tik tepasimatė rogių užpakalis ir kaip matai išnyko iš akių. Arklys nei tiek. Kada Juozas pakėlė galvą, jis buvo neapsakomai blogoje padėtyje. Šautuvą jis paliko vežime, ir nors šovinių turėjo, bet kam jie jam dabar ir reikalingi buvo! Raudonieji plėšikai jau visai arti.

Pasirodė jam akyse visas jo dabartinis padėjimas. Paims jį bolševikai ir ką su juomi padarys? Plaukai jam pasišiaušė, šaltas prakaitas išpylė. Ne todėl, kad jis bijojo mirties. Ne, mirties jis nebijojo, bijojo jis tik mirti bereikalo, visai ne kovos lauke, be garbės, kuri tėvynei negali atnešti jokios naudos.

Juozas atsargiai pasikėlė ir apsižvalgė. Raudonieji pastebėjo karžygių pasitraukimą ir nebešaudė, tik susibūrdami žygtavo prie Juozo atkišę šautuvus. Netoliese Juozas pastebėjo kaž kokią pagali. Išpradžios jokios ir atydos į jį neatkreipė. Ir ką jam dabar galėjo rūpėti kaž koks kvailas pagaly! Bet po valandžiukės akys, tartum užkerėtos, vėl nusikreipė į tą pagali. Nenoromis, nieko nemanymas, prisizlūrėjo į tą pagali ir jam net kvapą iš džiaugsmo užspaudė. Pajuto tartum išgelbėtas būtų. Jis pamatė, jog tai rankinės

kovoj. Tuo gi metu susidarydavo be galo kėblus padėjimas. Taip, pavyzdžiui, vyriausio karo vado Duchonino, kurį paskiau bolševikai žvėriškai užmušė, buvo šauktasi pagalbos tos divizės, kurioje taip pat buvo atskiras lietuvių batalionas. Divizė skilo į dvi dalis: menševikai, eserai ir visi kiti už Duchoniną, vieni gi bolševikai—prieš. Atskiras lietuvių batalionas svarstė, svarstė ir nutarė: „nekišti savo šaukšto į svetimus barščius“ ir telegrafuoti Lietuvių Kariškių Centro Vykdomajam Komitetui, kad apskelbtų neutralitetą.

L. K. C. V. K. po karštų kalbų išleido į visus lietuvius kariškius sekantį raštą:

„Lietuvių Karininkų¹⁾ Sąjungos Centro Vykdomasis Komitetas, imdamas dėmesį:

1) kad lietuviai mobilizuoti kariauti su vidurinių valstijų koalicija;

2) kad Lietuva šiame momente vokiečių kariuomenės užimta;

3) kad lietuviai ir esantieji Lietuvos etnografinėse rybose, ir tremtiniai, ir liuso noro emigrantai Rusijoje ir kitose valstijose griežtai reikalauja Lietuvos savistovybės;

4) kad kareiviai ir oficeriai lietuviai, išimtinai paminantieji iš valstiečių, mleso ir sodžiaus darbininkų eilių, visados dalyvavo revoliucijos judėjime ir kovoje demokratijos prieš darbo žmonių išnaudotojus;

5) kad šioje valandoje eina Rusijoje ginkluota kova jos demokratijos tarpe — nutarė kreiptis į kareivius ir oficerius lietuvius, o taipogi į atskiras lietuvių kariuomenės dalis šioje ginkluotoje rusų demokratijos kovoje prisilaikyti griežto neutraliteto²⁾.

Neutralumo priėmimas buvo pradžia Centro Komiteto skilimo ir iš C. K. išstojo bolševikai. Centro Komitetui priėmus ir neutralumo raštą paskelbus Cent-

¹⁾ Suprask „kariškių“, nes kaip anksčiau jau minėjau, tai karininkais Rusijoje vadindavo visus kariškius. VI. P.

²⁾ „Laisvas Žodis“ Nr. 11. Plačiau šiuo klausimu Nr. 1 (17) straipsnis „Neutraliteto klausimas“ J. Elisono.

šventinimas mus į kareivius. Man labai smagu, kad teko dalyvauti kovoje tarp pirmutinių dėl laisvės. Šiaip jau gyvenu nieko sau. Gulėdamas ligoninėje irgi prisiziūrėjau, kaip mūsų tautoje tas tėvynės meilės žiburėlis įsidega į didelį gaisrą. Tą tėvynės meilę parodom ne tik mes vyrai, bet ir mūsų moterys. Teisybė, dar moterų batalionų nėra, bet jos irgi neatsilieka. Štai kad ir mūsų ligoninėje. Yra daug sesučių, atsitraukusių nuo pasaulio linksmumų ir atsidavusių tėvynės gynėjų slaugymui. Pavyzdžiui, kad ir viena sesutė. Tai, žinai, pinavijų gėlė, ką tik išsiskleidusi: nedidelio ūgio, apvaliu skaisčiai raudonu veideliu, o meilumas: kaip dangaus aniolo. Kad tu žinotum, kaip ji palengvina mūsų karžygių kančias kentėti. Jos meilus veidelis gailestingai įsižiūri į kiekvieną ligonį, rodos, norėtų atsiduoti kiekvienam visa savo siela. Visi ligoniai nuo jos be proto; yra ji vadinama mažutė-gražutė. Kaip ji įeina į kambarį, tai, rodos, stebuklingo balzamo atsiranda, visiems ligoniams tartum sveikatos atsiranda, visiems ūpas gerėja. Kiekvienas ligonis, ją matęs, neužmirš jos iki grabo lentos. Vardas to dangiško Aniolo Stasė (tik nesumaišyk ją, Saugok Dieve, su Panevėžiške Stase,—nėra visai panašumol), pavardės niekaip negalėjau sužinoti, tik sužinojau, kad ji Voronežietė, gimnazistė. Tai matai: gimnazistės nuo gimnazistų neatsilieka. Aš, pats žinai, ant kiek rambus esu prie meilės, bet prie jos visai sutirpau. Einu net iš proto. Blogai, kad anksčiau neišmokau su merginomis meiluotis. Labai dabar pritiktų.

Tiek šiam vykiui. Bet žinai vra daug tokiu mer-

ro Komitete esantieji bolševikai Rapolas Rasikas ir Motiejus Sarpalius pradėjo kelti triukšmą.

„Tiesoj“, „Naujojoj Lietuvoj“ ir su tam tikru priorašu „Laisvam Žodyje“ (Nr. 12) tilpo mažumos (Rasiko ir Sarpaliaus) atsisaukimas į lietuvių kariškius.

Buvo pradėta smarki agitacija prieš Centro Vykdomajį Komitetą, kuris girdi, „šaukdamas prie neitratiteto, užstoja buržuaziją, kviečia atsisukt nuo Rusijos revoliucijos, meta kareivius į savo reakcinės politikos bedugnę“ ir panašiai.

Kas gi toji buvo dauguma ir mažuma? Daugumos vadais buvo es. (mažumiečiai), kaip Byla, social. liaud. demokr. (Elisonas, Natkevičius), nepartyviams palaikant (Žilinskui, Laurinaičiui ir kitiems). Mažumos gi minėtieji bolševikai, kurie išstojo iš Centro Vykdomojo Komiteto ir pradėjo vesti atkaklę kovą prieš jį ir jojo narius. Kariškių Sąjunga bolševikams pasidarė nuolatiniu žirgeliu, kurią kamuodavo kiekviename mitinge, kiekvienam „Tiesos“ numeryje, teršė ir rusų spaudoj, pavyzdžiui „Pravda“ (Nr. 195¹⁾).

Lietuvių kariuomenės organizavimas negalėjo eiti tvarkingai, kadangi, nekalbant apie savus ir nesavus bolševikus, visur daugybę pinklių tekdavo patikti.

Teisybė, į Smolenską ar Vitebską plaukdavo kareiviai. Smolenske greitu laiku susidarė 4 kuopos, su pulkininku Kubilium pryšaky; Vitebske tvarkėsi atitrauktas iš apkasų atskiras lietuvių batalionas su pulkininku Nastopka ir artimiausiu pagalbininku poručiku Juozapavičium, dabar jau užmuštu.

Rovnų mieste susidaro gurguolės batalionas. XII-oj armijoje raitarijos divizionas ir užmėgsta pradžia organizavimui artilerijos divizionui. Rumunų fronte tampa sulietuvinta viena didelė karo ligoninė. Latvių pulkuose lietuvinas viena kita kuopa.

Iškyla vienos komisijos sudarymo klausimas. Komisija turėtų rūpintis pulkų steigimu. Kariuomenės organizavimui komisija susidarė iš Centro Komiteto

¹⁾ Žiūr. „Laisv. Žodis“ Nr. 13 — Kaip mūsų geradėjai informuoja svetimą spaudą.

ginų, kurios uždega karžygių krūtinėje tikrus Tėvynės meilės jausmus. Man kyla stipri viltis, jog kaip ten Lietuvai neteks kęsti ir žūti, ji visgi išels svelka ir gyva.

Taigi iki pasimatymo. Lauk mane jūsų kariuomenėje. Mušime bolševikus, kad jiems nugarkauliai braškės.

Sudiev, tavo ištikimas draugas

Juozas Jasielionis

Kaune, II—7—19.

Perskaitys tą laišką Paragius tarė sau:

— Ėė, aa, įsimylėjai, broliuk, tu iki ausų į ją. Dabar nei botagais nuo jos tavęs neatgrąsysi. Mat, kaip sutirpęs, visą lapą pritepė aple jos gražybės. Na, gerai, gerai! Bet kad tu grįztum kuogreičiau pas mus, tai kad vėl mes užgriežtumėm ant lakštingalos bolševikams, tai išlėktų tau iš galvos ir visi dangaus aniolai..

Karo mokykla.
15—V—19.

(Galas).

Birželio 13 — 14 d. rusai plačiu frontu atkartojo puolimus, bet veržimasis sulaikytas energingais mūsų rinktinių priešpuolimais.

Pabiržių srity raudonarmiečiai turėjo daug nuostolių nukautais.

Birželio 15 d. atkaklios kovos ir artilerijos grumtinės tebesitęsė.

Daugalių — Ežerėnų krypties frontuose birželio 8 d. budriai veikė mūsų žvalgyba. Visą laiką veikime dalyvavo artilerija. Driabių kaime įvyko žvalgų susirėmimų, kuriuose rusai tapo nugalėti. Paimta 7 belaisviai.

Mūsų žvalgai įdemėjo priešininko stiprinimasi plento srityse, kur traukiamos vyriausios rusų ir latvių pajėgos.

Birželio 10 — 13 d. visose srityse buvo daroma sustiprinta žvalgyba. Rusai išvyti iš Gatelių ir Astrakilių kaimų. Paimtas karo grobis: 1 kulkosvydis, 2 vežimu su arkliais ir 13 belaisvių. Įtūžę žvalgai sekė priešininką ir nuolat grūmėsi. Kulkosvydžių ir artilerijos ugnis pasiekė aukšto laipsnio.

Birželio 14 d. dešinysis sparnas nusislinko pirmyn. Žvalgai pasiekė Mikulių — Gudelių — Pažeimių linės. Priešininkas atkakliai spyrėsi, bet neišlaikė mūsų geležinių eilių veržimosi. Raiteliai be atvangos sekė bėgantį priešininką.

Birželio 15 d. mūsų prysakinės dalys, gausingų rusų pajėgų spiriamos, atsitraukė į senąsias pozicijas.

Birželio 14 — 15 d. daug pasparties kovojančioms dalims suteikė drąsūs lakūnai. Ežerėnų — Šukštų srityse jie darė mitresnę žvalgybą ir keliuose punktuose smarkiai atakavo priešininką. Tuo laiku išviso išmesta 15 pūdų sprogstamosios medžiagos, 80 rankinių granatų ir išsvaidyta 15.000 patronų. Mūsų orlaivių puolimas padarė raudonarmiečių eilėse didžiausią betvarę ir atnešė jiems daug nuostolių.

17-VI-19.

Karininkas S—las.

Branginkime mūsų kalbą.

Viena didžiausių mūsų nelaimių, tai kad mes svetimaisiais labai apsileidome ir dar apsileidžiame.

Svetimieji, jei ir ne kraujo kilme, tai dvasia, užvaldė didžiausius mūsų žemės turtus, susėdo gražiausiose kampeliuose ir dar ten sėdėdami mums pinkles pina, mums prazūtį rengia. Mes gi visa tai pakenciname, leidžiame savo namus teršti.

Labiausiai esame apsileidę kalbos žvilgsniu. Juk daug, daug metų, kaip mūsų kalba mūsų pačių žemėj, mūsų pačių namuose liko į užkampius nustumta, sumindžiota ir paniekinta, o dėl to kalbos žvilksniu apsileidimo daug vargų ir nelaimių mums atsirado. Tik paklausykite.

Išvartyta kalba iš miestų, užmiršta daugelyje mūsų žemės apskrityse. Ir tie žmonės, kurie mūsų kalbos užmiršo jie ir mus išsižadėjo, dabar dargi didžiausiais mūsų pačių ir mūsų krašto priešininkais pasidarė. Ir kai dabar sveriamas Lietuvos likimas, kai mums pastatytas klausimas žūt ar būt, jie visi, tie mūsų broliai-atsimetėliai, vienu balsu mums šaukia: žūkit!

Taigi mūsų apsileidimas kalbos žvilksniu, kaip matome, mums atnešė didžiausią nelaimę: mes ne tik susilpnėjome, bet tartum per pusę skilome. Ir vieton to, kad dabar petys į petį stojus, su bendru priešu dėl savo laisvės ir laimės kovojus, mes dargi pas save namie didžiausią priešą turime. Mūsų pačių broliai, didelė Vilniaus apskričių dalyje, prieš mus pačius

stoja, prie priešo, mūsų ir savo nelaimėi, rankas tiesia, mus nuo savęs stumia ir spiaudo į mus.

O ar ne tas pats yra miestuose ir didesniuose miesteliuose, kur ne maža mūsų priešų įsigyvenė.

Visa Lietuva, visa lietuvių tauta dėliai savo kalbos paniekimo baisiai susilpnėjo. Ir kad su mūsų kalba nebūtų taip atsitikus, kaip atsitiko, tai ten, kur dabar stoja kovon dešimtis, būtų 15; ten kur mes dedame savo krašto reikalams po du auksinu, būtume dėję po vieną auksiną. Ir jei mums dėl savo ateities prisieis sunkiai kautis keturi metai, būtų prisieję gal tik du metu kraujo lieti ir sunkiai vargti. O ir paskui, kai visus priešus nugalėsime, ilgą laiką būsime apysilpni, tuotarpu gi, beveik iškart, būtume ant kojų atsistoję.

Kovojama dėl visos Lietuvos gerovės, bet kovojama toli gražu ne visų Lietuvos piliečių. Taigi ir tos kovos sunkumas ne ant visų gula.

Bet dėl mūsų kalbos paniekimo užgulė ant mūsų ne tik medžiaginė sunkenybė; tas ne tik, taip sakant, ant mūsų kailio ir kišenės atsiliepia. Mums dėl savo kalbos apsileidus, visur ėmė mus niekinti ir kur galint persekioti. Lietuvis, kuris dar lietuvių liko, visur paskutinėn vieton nustumtas, tik trupinėlius iš bendro stalo begaudamas.

Įsigalėjo svetimos kalbos Lietuvoje, įsigalėjo ir svetima dvasia joje. Mes patekome ne tik kūno, bet ir dvasios vergijon. Ir niekinimas savo kalbos bei apsileidimas dėl jos reiškia ne kas kitą, kaip tik mūsų dvasios vergiją. Norint tatali greičiau dvasios vergijos liekanų atsikratyti, norint ir šiaip įsigalėti, tvirtais pasijusti, būtinai privalome savo kalbą branginti ir dėl jos svetimiems nenusileisti.

Bet mūsų nelaimėi dažnai visai kitaip esti. Ir dabar, savo valstybę betverdami, dėl jos sunkiai visais būdais kovodami ir kraują liedami, savo kalbos nemokame užtektinai branginti: vis dar tebevelkame mūsų dvasios jungą.

Mes turime vieną labai netikusį supratimą. Mes manome, kad nenorint kitų nuskriausti ar jų užgauti turime jiems nusileisti. Kitaip, girdi, būsime netikusios rūšies žmonėmis, kurie kitų nepakenčia. Negražu tai esą. Todel, girdi, tarp kitko, visumet privalome kalbėti ta kalba, kuria mus prakalbino. O jei ir žinome, kad kas gerai mūsų kalbą žino, tik nenori su mumis lietuviškai kalbėti, vistiek kalbame jo kalba. Kitaip, girdi, savo kalba su juo kalbėdami, pasirodytume nepakenčiantieji (netorelantiškais) ir, girdi, prievartą vartojantieji.

Tai labai klaidinga nuomonė. Mes privalome būti pakenciantieji, tas tiesa, bet svetimtaučiai dažniausiai esti nepakenčiantieji ir, žinodami mūsų nuolaidų būdą, visai nenori su mumis mūsų kalba kalbėti ir jos mokytis. Ir tuo būdu ne mes visus verčiame, bet visi mus verčia.

Vienas kitas koks nors, kartais visai menkos vertės atėjūnas, arba koks nors mūsų šalies atsimetėlis, nuolat sėdi mūsų tarpe, mūsų duoną valgo ir mes visi dėl jo vieno turime jo kalbą kalbėti. Tai jau nėra pakenciamybė (tolerancija), bet tiesiog apsileidimas, dvasios vergija, savęs nepaguoda, nebranginimas.

Anglai sako: jei kas su manim nori reikalą turėti, tai pirmiau tegul mano kalbos išmoksta.

Mes tokiais išdidusiais būti nenorime, tečiau neuilsdami turime eiti prie to, kad visi Lietuvos gyventojai ir ypač esantieji mūsų tarnyboje mūsų kalbą mokėtų: mūsų vergijos liekanos iš mūsų tarpo būtinai turi išnykti.

Svetimo neturime teisės niekinti, užgaulioti ar nekęsti, bet savo visur ir visumet pirmon vieton privalome statyti, nes kuo greičiau mes savo kalbą išmoksime branginti, juo greičiau visi lietuviai

Pirmiausia tie narsuoliai nuginklavo rusų paliktą miliciją. Neilgam trukus, užpuolė rusus ties Salamiesčiu, kuomi padarė jų tarpe didelį sumišimą. Vėliaus jie dalyvavo daugelyje mūšių, tai nuveikdami rusus, tai del šovinių stokos atsitraukdami. Pastaruoju laiku tasai partizanų būrys irgi veikliai dalyvauja žygiavime pirmyn Biržų-Papilio linėje.

Ž-e.

Iš pafrontės. Mes retai bent kiek ilgesniam laikui apsistojame vienoje vietoje, o nuolat prisieina eiti pirmyn, vis naujus plotus vaduojant iš rusų. Pas visus mus, ir kareivius, ir mūsų vadus ūpas pakilęs. Patsai veržiasi pirmyn, kad greičiau priėjus tų vietų, kur baigiasi Lietuvos ribos, ir prasideda kitų tautų žemės.

Išrodo lyg viskas gerai. Bet dažnai jautiesi neramiai, nes ilgą laiką prisieina būti be laikraščių. Gir-dime, kad pagalios pasirodė ir mūsų laikraštis „Kariškių Žodis“, bet ir jį tik kai kas matė. Viso to priežastimi yra blogas pašto sutvarkymas. Ir be to visoje Lietuvoje paštas nepuikliausia sutvarkytas, o naujai užimamose vietose nėra net ir to. Žmonės menkai ko žinojo apie visą Lietuvą, kuomet čia valdė rusas, o dabar ir nedaugiau ko nežino.

Bet čia noriu kalbėti ne apie visus, o tik apie mus pačius. Ar negalėtų pasirūpinti tie, kurių tai yra žinioje, kad mes galėtumėme dažniau gauti naujų laikraščių, galėtume gauti laiškų iš savo namiškių, ir patys jiems parašyti. Beabejo mūsų tėveliai laukia mūsų laiškų ir pradeda nerimastauti ilgai jų nesulauk-dami. Turėtų būti įvestas karo paštas, kursai aprūpi-nėtų visą kariuomenę. Ji dabar toli, atlieka tiek svar-bią užduotį, gindama rusus iš Lietuvos ir ilgas dienas liekasi be jokios dvasios paramos.

Net pas rusus tasai dalykas buvo gerokai sutvar-kytas. Apie vokiečius ir kitus nėra ko ir kalbėti. Jų kareiviai turėdavo apkasuose knygynėlius, kuriuose visuomet gaudavo pasiskaityti knygų, taip-pat naujų laikraščių. Jie visuomet žinodavo paskesnių žinių. O mes sėdime, nežinodami kas darosi mūsų sodžiuo-se, kuo gyva visa Lietuva.

Tai neatidėtinasis reikalas ir tegu kuogreičiausia tuo pasirūpina tie, nuo ko tas priguli ir kas turėtų tuo rūpintis.

Kareivis Jonas Ved-la.

Užsienyje.

Prigavo. Lenkai atsižymi savo landumu. Kur tik jaučia jėgą, galybę ir mato, kad ten gali sau kuo nors pasinaudoti, ten ima landžioti. Žinoma, kaip žmonės aukštesnės kilmės, kaip patys jie tuo mėgsta girtis, išpradžios mėgina ten eiti iškelta galva, per prie-šakines duris, bet šveicaro sudrausti, tuoj susilenkia ir eina per užpakalines duris. Įlindę, kur galėdami, pri-ėję šio pasaulio galiūnų, tuoj ima skųstis savo bied-numu ir kad juos visi nuskriaudė, nes jie, lenkai, gir-di, labai padori esą. Paprastai, pasiklausę kiek jų kalbų, ir supratę su kuo reikalą turi, išmeta juos per duris. Bet kartais pasiseka jiems ką nors prigauti.

Antai, gavę galimybės savo valstybę atgaivinti, jie irgi pradėjo visur landžioti, prašydami pašalpos ir vi-są pasaulį skųsdami, kad visi esą labai netikę, tik jie vieni geri ir dori; kai kas jiems ir patikėjo. Patikėjęs gi leido sudaryti lenkų pulkininkui Halerui Francijoj lenkų kariuomenę. Rodos jos ten yra apie 100 tūkstan-čių. Be to ji labai gerai ginkluota. Taigi prancūzai ir anglai leido tai kariuomenei Lenkijon važiuoti tik

ta išlyga, kad ji nebus pavartota prieš lenkų kaimynus, bet tik prieš bolševikus. Lenkai prižadėjo tai išpildyti. Ir kaip tik ta kariuomenė įžengė Lenkijon, ji, lenkų valdžios įsakyta, tuojau užpuolė ukrainus ir atėmė iš jų daug žemės ir miestų. Tarp anglų ir amerikonių del tos priežasties pakilo didelis pasipiktinimas. Ang-lai, amerikoniai ir japonai už tai išvadino lenkus apga-vikais ir pasakė, kad jie niekad tų lenkų užkariavimų nepripažįsį.

Ir kas dar labai įdomu, kad kaip tik lenkai už-puolė ukrainus ir užgriebė Lietuvos žemes, tuojau lenkų pinigai užsienyje puolė. Tuo būdu pasirodo, už-sienyje suprato, lenkai stojo ant netikusio kelio ir tuo keliu jie toli nenueisį.

Apskritai, daugelio sakoma, kad lenkai atsistojo lygiai ant to paties kelio, kaip rusai ir vokiečiai: prie-spauda ir karo jėga nori kitus nuskriausti ir pavergti. Bet valstybė, vien karo jėga ir neapykanta besiremianti, kaip tai jau daug kartų pasirodė, niekam tikusi: ji, progai pasitaikius, subyra, it namelis iš smėlio. O lenkai ypač greit gali subyrėti, nes jie iš visų pusių prie-šų apsupti: aplink lenkų rubežių sėdi lietuviai, vokie-čiai, čekai, ukrainai, baltgudžiai. Ir su visais jais lenkai jau suspėjo susipešti.

Iš Mažosios Lietuvos.

(kitaip Prūsų Lietuva vadinama) pareina štai kokių žinių:

Vokiečiai, sužinoję, kad jie turės išsižadėti Mažo-sios Lietuvos, ypač smarkiai ėmė persekioti lietuvius. Bet lietuviai irgi nenusileidžia. Jie vis daro daugiau susirinkimų, pasikalbėjimų, kur svarsto, kaip čia atsi-kračius nuo neprašytos vokiečių globos ir prisidėjus prie bendros motinos-tėvynės. Jie jau senai sudarė Mažosios Lietuvos lietuvių Tarybą, kuri ir darbuojasi Prūsų lietuvių vardu. Nesenai ši Taryba paskelbė ypač smarkų protestą prieš vokiečių vyriausybę dėliai lietu-vių persekiojimų.

Artisto Juozo Vaičkaus spektakliai. Pradžio-je birželio mėn. Kauno publikai labai rimtai ir arti-stiškai pasirodė J. Vaičkaus trupa. Vaidinant stebė-jais artistų artiznų ir gabumais.

Pageidaujama, kad ši trupa ir toliau darbuotų ir statytų gilią psichologijos ir dailės veikalus. Mums, kariškiams, šią trupą vertėtų palaikyti. Jau vien dėliai to, kad trupa veikia visai savystoviai, savo jėgomis ir nesinaudoja jokia pašalpa iš šalies. Margutis.

„Saulėtekis“

pažangiosios demokratijos laikraštis eina tris kartus savaitėje.

„Saulėtekis“ dąboja, kad kuriamasai nepriklau-somos Lietuvos valstybės darbas neitų vienpusiškai, ir kad jos pamatan būtų padėta tikrosios demokraty-bės ir pažangos pradai.

„Saulėtekis“ kelia viešumon visus mūsų kuria-mojo darbo trūkumus ir ydas ir kritingai svarsto mū-sų politinio ir ekonominio gyvenimo atsitikimus.

„Saulėtekio“ kaina 5 auksinai 1 mėnesiui, 18 auksinų—3 mėnesiams su pristatymu.

Adresas: „Saulėtekis“ Duonelakio g-vė Nr. 41. Kaune.